

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ___ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за освітньою програмою «Банківська справа»

за темою: «Грошово-кредитна політика Національного банку України»

Виконавець

студентка ФФБС групи 41К

Марушевська Вікторія Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Гаркуша Ю.О.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис

Одеса 2020

АНОТАЦІЯ

Марушевська В.В. «Грошово-кредитна політика Національного банку України»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування

за освітньою програмою «Банківська справа»

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2020 рік

Випускна робота складається з 3-х розділів.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти грошово-кредитної політики Національного банку України. Зазначено основні підходи до визначення грошово-кредитної політики та основні її інструменти, як використовуються для досягнення стратегічних та тактичних цілей.

Проаналізовано основні напрямки здійснення грошово-кредитної політики. Оцінено діяльність Національного банку України на грошово-кредитному ринку.

Визначено основні проблеми при реалізації грошово-кредитної політики. Запропоновано основні напрямки вдосконалення існуючої монетарної політики Центрального банку України на основі аналізу монетарної політики інших країн.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, процентна політика, облікова ставка, депозитний сертифікат, грошова база, грошова маса, облігація внутрішнього державного боргу, операція РЕПО, рефінансування.

ANNOTATION

Marushevska V.V. "Monetary policy of the National Bank of Ukraine"

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty

«072 Finance, Banking and Insurance»

for the educational program «Banking»

Odessa, 2020

The final work consists of 3 sections.

The paper considers the theoretical aspects of monetary policy of the National Bank of Ukraine. The main approaches to the definition of monetary policy and its main tools are used to achieve strategic and tactical goals.

The main directions of monetary policy implementation are analyzed. The activity of the National Bank of Ukraine in the money market is assessed.

The main problems in the implementation of monetary policy are identified. The main directions of improvement of the existing monetary policy of the Central Bank of Ukraine on the basis of the analysis of monetary policy of other countries are offered.

Key words: monetary policy, interest rate policy, discount rate, certificate of deposit, monetary base, money supply, domestic public debt bond, REPO operation, refinancing.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ..	7
1.1 Характеристика теоретичних аспектів грошово-кредитної політики та її типи	7
1.2. Інструменти грошово-кредитної політики.....	15
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	28
2.1 Аналіз операцій Національного банку України на відкритому ринку... 28	
2.2. Оцінка процентної політики Національного банку України	34
2.3. Оцінка впливу грошово-кредитної політики НБУ на пропозицію грошей в країні	39
Висновки до розділу 2.....	45
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	47
3.1. Проблемні аспекти реалізації грошово-кредитної політики Національного банку України та напрямки підвищення її ефективності.....	47
3.2. Зарубіжний досвід реалізації грошово-кредитної політики.....	58
Висновки до розділу 3.....	64
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ВСТУП

Актуальність теми. Конкуренентоспроможність національної економіки є дуже важливим явищем. Одним із головних інструментів її формування є грошово-кредитна політика, оскільки вона впливає на всі чинники, які пов'язані з ціноутворенням, рівнем безробіття, використанням всіх видів ресурсів та процесом відтворення загалом. Національні ринки різних країн є досить різними та мають свої особливості. Тому необхідний пошук методів та інструментів, які б відповідали особливостям національної економіки та були адекватні до реалій сьогодення. Український національний ринок часто змінює характер свого функціонування, що виключає однозначність використання інструментів розвинених країн та спонукає на пошук оптимальних заходів.

Дослідження проблеми та вивчення питань. Особливості та проблеми грошово-кредитної політики розглядаються в працях таких вчених: М. Савлука, В. Стельмаха, М. Бурди, В. Міщенко, В. Коваленко, Ю. Галушко та ін. Навіть зважаючи на те, що питаннями грошово-кредитної політики цікавиться багато вчених, велика кількість аспектів досі є не досить дослідженими та проаналізованими.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження та удосконалення теоретичних і методичних основ грошово-кредитної політики Національного банку України.

Відповідно до мети дослідження було сформульовано такі **завдання кваліфікаційної роботи:**

- з'ясувати сутність та типи грошово-кредитної політики;
- визначити основні інструменти грошово-кредитної політики;
- проаналізувати регулювання грошово-кредитної політики за допомогою нормативно-правових актів НБУ та держави;

- оцінити дієвість грошово-кредитної-політики Національного банку України;
- дослідити основні проблеми при реалізації грошово-кредитної політики в Україні;
- запропонувати шляхи вдосконалення інструментів грошово-кредитної політики.

Об'єктом дослідження є процес формування і реалізації грошово-кредитної політики Національного банку України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні основи формування і реалізації грошово-кредитної політики Національного банку України.

Методологія дослідження. У кваліфікаційній роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: метод наукових абстракцій, методи аналізу та синтезу, метод порівняння, табличний метод, індукції та дедукції, метод коефіцієнтів та методи графічного зображення, статистичні методи.

Інформаційною базою дослідження є: нормативно-правові акти України та інших країн, постанови та інструкції Національного банку України, наукові публікації українських та зарубіжних вчених, матеріали наукових конференцій та аналітичні матеріали відповідних державних органів.

Публікації та апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методологічні положення кваліфікаційної роботи доповідалися, обговорювалися та були схвалені на V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Цифрова трансформація фінансового сектора економіки» (м. Одеса, 9-10 квітня 2020 р.).

ВИСНОВКИ

Грошово-кредитна політика виконує одну з головних ролей в державній економічній політиці. З її допомогою реалізуються певні цілі, які мають свою ієрархію. Для досягнення цілей використовуються різноманітні інструменти. Вивчення економічної літератури засвідчує про різні підходи авторів щодо розуміння поняття «грошово-кредитна політика» та широкий спектр класифікацій її інструментів. Найбільш коротким та точним є визначення монетарної політики як сукупності заходів у сфері грошового обігу і кредитних відносин, які проводить держава. Найбільш повним є трактування грошово-кредитної політики як сукупності економічних та адміністративних дій НБУ та уряду, які спрямовані на застосування економічних інструментів монетарного механізму для впливу на суб'єкти грошового ринку для досягнення стабільності національної валюти, регулювання пропозиції грошової маси, ліквідності й кредитоспроможності банківських інститутів з метою гарантування потрібного економічного росту, забезпечення зайнятості й стримування інфляційних процесів.

Існує два основних типи монетарної політики:

1. Грошово-кредитна експансія, яка спрямована на здійснення економічного пожвавлення.
2. Політика рестрикції, основним завданням якої є стримування інфляції.

Інструменти монетарної політики обирається залежно від конкретної ситуації на грошово-кредитному ринку. Сьогодні до основних інструментів належать:

- Норматив обов'язкового резервування;
- Облікова ставка;
- Рефінансування комерційних банків;
- Валютні інтервенції;

- Операції на відкритому ринку.

Операції вільної купівлі-продажу центральним банком боргових цінних паперів, які знаходяться в обігу та належать комерційним банкам чи іншим фінансовим установам називають операціями центрального банку на відкритому ринку. До операцій на відкритому ринку будемо відносити:

- операції купівлі-продажу цінних паперів;
- операції прямого та зворотного репо;
- емісію депозитних сертифікатів НБУ ;
- тендер кредитів рефінансування.

Останнім часом все більшої популярності набувають операції РЕПО, також в портфелі Національного банку велика кількість державних цінних паперів, яку необхідно знизити.

Головну роль в створенні відсоткової політики комерційних банків відіграє Національний банк України. Оскільки базисом для визначення вартості грошей на грошово-кредитному ринку слугують ставки рефінансування. В свою чергу вартість грошей на ринку існує в діалектичній єдності з динамікою цін та іншими ключовими макроекономічними показниками.

Процентна політика НБУ складається з двох основних елементів: ключової процентної ставки та коридору процентних ставок.

Монетарна політика Національного банку України має прямий вплив на кількість грошей в обігу. Коливання пропозиції грошей на ринку значно впливає на економіку країни: змінює інфляційні очікування, динаміку цін, відсоткові ставки, обсяг інвестицій, рівень курсу та інші макроекономічні показники. Цей вплив є особливо відчутним при різкій і значній зміні пропозиції грошей. Оскільки економічні суб'єкти не здатні швидко підлаштуватися до нових умов. Це може стати причиною їх різкої реакції, а саме паніка та шоки.

Існує необхідність систематичного контролю за динамікою пропозиції грошей з боку держави, а з боку НБУ необхідне регулювання процесу її

створення згідно з попередньо визначеними цілями. Інструментом такого регулювання є монетарна політика Національного банку України.

Побудова ефективно діючої грошово-кредитної політики є актуальним завданням для НБУ, як в минулому, так і на сьогодні. Оскільки від цього залежить фінансовий стан країни та соціально-економічний стан вцілому.

Реалізація грошово-кредитної політики повинна враховувати стратегічні цілі держави відповідно до етапу розвитку економіки, які відрізняються один від одного обраними пріоритетами.

Транспарентність монетарної політики України та її взаємодія з головними елементами загальноекономічної політики держави є основою розвитку економіки. Підбір ефективних інструментів монетарної політики стає дуже важливим питанням. Як показує досвід центральні банки не знайшли універсальних інструментів, які б могли використовуватися з однаковою ефективністю враховуючи різні ситуації грошово-кредитного ринку та гарантували б забезпечення основних цілей.

Посилення кризи, економічна нестабільність певної мірою залежать від відсутньої ефективної політики держави в сфері організації та регулювання грошово-кредитного ринку. Для подолання труднощів в становленні української економіки необхідно здійснити певні зміни в діючій системі грошово-кредитних відносин. Тому, необхідно проаналізувати реалізацію грошово-кредитної політики інших країн. Світовою практикою напрацьовано доволі вагомий досвід функціонування грошово-кредитного ринку, котрий значно доповнює теоретико-методологічні положення ефективного його розвитку та використання можливостей, функцій і завдань у формуванні системи фінансової безпеки держави. Українська економіка поки не готова до адаптації інструментів провідних країн, але в перспективі можливе перейняття досвіду постсоціалістичних країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Монетарна політика національного банку України: сучасний стан та перспективи змін: монографія / за ред. В.С. Стельмаха – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с.
2. Основні засади грошово-кредитної політики на 2018 рік та середньострокову перспективу [електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>.
3. Закон України "Про Національний банк України" від 20 травня 1999 р. № 679-XIV (поточна редакція від 19 січня 2020 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
4. Базилевич В. Макроекономіка: підручник / В. Базилевич, К. Базилевич, Л. Баластрик – К.: Знання, 2008. – 743 с.
5. Калетнік Г.М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Г.М. Калетнік, А.Г. Мазур, О.Г. Кубай. — К.: "Хай-Тек Пресс", 2011. — 428 с.
6. Бурда М. Макроекономіка: Європейський контекст: підручник / М. Бурда, Ч. Виплош ; пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 682 с.
7. Бондаренко Л.А. Нетрадиційні заходи грошово-кредитної політики центральних банків в умовах кризи / Л.А. Бондаренко // Банківська справа. – 2015. – Випуск 2(112). – С. 58-61.
8. Галушко Ю.П. Інструменти грошово-кредитного регулювання в системі факторів економічного зростання / Ю.П. Галушко: дис. канд. економ. наук: 08.00.08 (гроші, фінанси і кредит). – К.: дВНЗ «Університет банківської справи», 2016. – 223 с.
9. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків: навчальний посібник [Текст] / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва. - Одеса: Атлант, 2014. - 484 с.
10. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник. / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко, О. С. Сергєєва. – Київ: «Центр учбової літератури», 2016. – 520 с.
11. Зверяков М. І., Коваленко В. В. Формування системи індикаторів

фінансової стійкості банківської системи // Фінанси України. – 2012. – № 4. – С. 3–12.

12. Лютий І. О. Грошово-кредитна політика та особливості її реалізації в Україні [Текст] / І. О. Лютий // Фінанси України. – 2000. – № 1. – С. 25.

13. Коваленко В. В. Центральний банк і грошово-кредитна політика [Текст]: навч.-метод. посіб. / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина // Державний вищий навчальний заклад —Українська академія банківської справи Національного банку України. — Суми: ДВНЗ —УАБС НБУ, 2010. – С. 138.

14. Міщенко В. І. Центральні банки: організаційно-правові засади [Текст] / В. І. Міщенко, В. Л. Кротюк. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2004. - 372 с.

15. Данилишин О. А. Сучасні інструменти грошово-кредитної політики як важливий чинник забезпечення економічного зростання в Україні [Текст] / О. А. Данилишин // Регіональна економіка. - 2008. - №2. - С. 159.

16. Марчук О. О. Тактичні цілі грошово-кредитної політики та їхня роль у реалізації проміжних і стратегічних цілей [Текст] / О. О. Марчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.9. – С. 203.

17. Мороз А. М. Центральний банк та грошово-кредитна політика [Текст]: підручник / А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна // Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. - К.: КНЕУ, 2005. – С. 556.

18. Міщенко В. І. Грошово-кредитна політика в Україні [Текст] / В. І. Міщенко, В. С. Стельмах, А. О. Єпіфанов, Н. І. Гребеник // 2-е вид., перероб. і доп.. – К. : Знання, 2003. – С. 421.

19. ПОСТАНОВА 17.09.2015 № 615 Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>.

20. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua>

21. ПОСТАНОВА 18.08.2015 № 541 Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2016 - 2020 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу

до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>.

22. ПОСТАНОВА 21.04.2016 № 277 Про затвердження Положення про процентну політику Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16>.

23. Пасічник І. В. Роль інструментів грошово-кредитної політики [Текст] / І. В. Пасічник, Ю. П. Галушко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. - №1. – С. 146.

24. Лазур С. П. Методи та інструменти грошово-кредитного регулювання трансформаційної економіки України [Текст] / С. П. Лазур, Я. С. Лапчук, І. Р. Шевчик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. - № 20.2. – С. 201.

25. Постанова НБУ № 806 Про затвердження Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0806500-14>.

26. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/news/all/natsionalniy-bank-zatverdiv-novu-sistemu-valyutnogo-regulyuvannya-ta-oprilyudniv-dorojnyu-kartu-valyutnoyi-liberalizatsiyi>.

27. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

28. Офіційний сайт фондової біржі «Перспектива» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fbp.com.ua>.

29. Податковий кодекс України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

30. Дубихвіст О. Операції РЕПО як інструмент здійснення грошово-кредитної політики центрального банку / О. Дубихвіст, В. Лановий. // Вісник НБУ. – С. 17–25.

31. Офіційний сайт Мінфіну [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://minfin.com.ua>.

32. Савлук С. Процентна політика Центрального банку / Сергій Савлук. // Вісник КНТЕУ. – 2018. – №2. – С. 32–46.

33. Савлук М. І. Гроші та кредит / М. І. Савлук. – Київ: КНЕУ, 2011. – 592с.
34. Щетинін А.І. Гроші та кредит : підручник ; 4-е вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2010. 440 с.
35. Офіційний сайт державної статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
34. Про основні засади грошово-кредитної політики на 2016-2020 роки: Постановою Правління НБУ від 18 серпня 2015 р. № 541 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>.
35. Рейтинг українських банків 2020 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20207884-rejting-ukrayinskih-bankiv-2020>
36. Дзюблюк А./ Удосконалення інструментів монетарного регулювання економіки України з урахуванням досвіду європейського центрального банку/ Гроші, фінанси і кредит. 2010 рік. С. 92-99.
37. Монетарна політика. Офіційний сайт Німецького Бундесбанку [Електроннийресурс]. — Режим доступу: http://www.bundesbank.de/Navigation/DE/Home/home_node.html
38. Монетарна політика. Офіційний сайт Національного банку Чехії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.cnb.cz/en/>
39. Монетарна політика. Офіційний сайт Банку Японії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.boj.or.jp/en/index.html>.
40. Монетарна політика. Офіційний сайт Банку Канади [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bankofcanada.ca>
41. Монетарна політика. Офіційний сайт Резервного банку Австралії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rba.gov.au>
42. Монетарна політика. Офіційний сайт Банку Швеції [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.riksbank.se/en-gb/>
43. Монетарна політика. Офіційний сайт Народного Банку Китаю [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pbc.gov.cn/english/130437/index.htm>

44. Монетарна політика. Офіційний сайт Центрального банку Турецької республіки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.tcmb.gov.tr/>
45. Монетарна політика. Офіційний сайт Банку Італії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bancaditalia.it/servizi-cittadino/index.html>
46. Монетарна політика. Офіційний сайт ФРС США [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.bankofengland.co.uk/>
47. Монетарна політика. Офіційний сайт Банку Англії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.federalreserve.gov/>
48. Біржовий портал Take – Profit.org [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://take-profit.org/>
49. С. Кораблін/ Постсоціалістичні країни-члени ЄС: окремі особливості монетарної політики та економічної динаміки/ Кораблін С. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Monetary_Stimuls_in
50. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін: монографія / За ред. В.С. Стельмаха. — К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. — 404 с.
51. Калетнік Г.М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Г.М. Калетнік, А.Г. Мазур, О.Г. Кубай. — К.: "Хай-Тек Пресс", 2011. — 428 с. 5.
52. Ветрова І.В. Правові основи реалізації грошо-во-кредитної політики національного банку України /І.В. Ветрова: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07(адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право). — К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2007. — 20 с.
53. Міщенко С. Удосконалення монетарної політики та регулювання фінансових систем / С. Міщенко/ Вісник Національного банку України. — 2011. — № 5.— С. 21 — 27.

54. Люзняк М.Е. Інструменти грошово-кредитної політики НБУ та їх вплив на депозитний і кредитний ринки М.Е. Люзняк, О.М. Бартош / Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=838>
55. Міщенко С. Вдосконалення інституційної структури нагляду за фінансовим сектором / С. Міщенко // Банківська справа. — 2013. — № 4. — С. 101—106.
56. Науменкова С.В. Розвиток фінансового ринку України в передумовах формування нової фінансової архітектури: монографія / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. — К.: ЦНД НБУ, 2013. — 384 с.
57. Пилипчук В.М. Ключові проблеми економічного розвитку України / В.М. Пилипчук // Економічний часопис ХХІ. — 2012. — № 3—4. — С. 200—209.
58. Плєскач В.Л. Методологічні засади державного регулювання фінансово-економічного розвитку / В.Л. Плєскач, А.В. Кулик // Фінанси України. — 2014. — № 10 (179). — С. 77—85.
59. Стрельбицька Л.М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності: монографія/ Л.М. Стрельбицька, М.П. Стрельбицький. — К.: Кондор, 2011. — 598 с.
60. Батрименко В.В. Сучасні механізми трансформації грошово-банківської сфери України як необхідна умова виходу із фінансово-економічної кризи / В.В. Батрименко // Економічний часопис — ХХІ. — 2014. — № 11—12. — С. 131—137.